

O'ZBEKISTONDA KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHTIRISH MUAMMOLARINI YECHISHNING REAL OMILI

D. Mutalova

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti professori

F. Jumaniyazova

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti

ARTICLE INFORMATION

Volume: 1

Issue: 7

DOI: https://doi.org/10.55439/INSURE/vol1_iss7/a19

ABSTRACT

Ushbu maqolada kichik biznes tushunchasi, uning afzalliklari, davlat byudjetini shakllantirishdagi roli, uning yangi Soliq Kontsepsiyasi joriy qilingandan keyin pasayib ketish muammolari hamda hozirgi paytda shu muammolarni yechishdagi cheklashlarni olib tashlash lozimligi asoslab berilgan.

KEYWORDS

kichik biznes, me'zon, soliq, soliqa tortish, to'sqinlik qilish, byudjet daromadlari, takomillashtirish.

Kirish (Introduction/Введение)

O'zbek xalqi o'zining asriy orzusi - mustaqillikka erishgach barcha sohalarida mustaqil siyosat va shu jumladan soliq siyosatini yuritish imkoniyatiga ega bo'ldi. Sobiq SSSR tarkibida bo'lgan paytda O'zbekistonda Ittifoq soliq siyosati asosida ish yuritilardi va shu yerda 2 xil soliq, ya'ni jismoniy shaxslar daromadiga soliq va yuridik shaxslar oborot solig'i to'lanardi va alohida aytilish muhim bo'lgan narsa - oborot solig'ining deyarli teng yarmi Ittifoq byudjetiga yuborilardi, hozir esa to'raligicha O'zbekistonda qoladi.

Afsuski, oxirgi paytlarda gurrakib rivojlanayotgan O'zbekiston iqtisodiyotining rivojlanish sur'atlari "Fors Major" holatlar, ya'ni "Kovid" pandemiyasining va O'zbekistonning asosiy iqtisodiy hamkori bo'lgan Rossiyaga qarshi sanksiyalar salbiy ta'siri natijasida keskin pasayib ketdi. Yuqoridagi sharoitda mamlakatimiz iqtisodiyotini tezkor sur'atlarda tiklash hamda yanada yuksaltirish yo'llarini izlash lozimligi muammosi paydo bo'ldi va mamlakatimiz rahbariyati yagona to'g'ri yo'lni, ya'ni xo'jalik yuritishning eng samarali shakli - kichik biznesni tanlab oldi, chunki kichik biznes quyidagi afzalliklarga egadir:

- bozor talablariga tez va aniq moslasha oladi. Buning uchun ular shu paytda bozorda talab katta bo'lgan mahsulot ishlab chiqarishga tez va kam xarajatlarda bilan o'ta oladilar;

- bozorni katta biznes chiqarmaydigan turli - tuman "mayda-chuyda" ro'zg'or uchun zarur mahsulotlar bilan ta'minlaydi;

- kichik biznes subyektlarini barcha va hattoki eng kichik aholi punktlarida ham joylashtirish mumkin, chunki u juda katta miqdorda ishchi kuchi talab qilmaydi;

- mahalliy va ikkilamchi xom-ashyodan maksimal darajada foydalanadi;

- ularni boshqarish oson;

- tez muddatlarda va kam xarajatlarda bilan yangi ish joylari yaratadilar va shu yo'l bilan ishsizlarni ish bilan ta'minlash kabi qiyin ijtimoiy masalalarni hal qilishga yordam beradi;

- byudjetni ishsizlikka to'lanadigan "nafaqa"ni to'lashdan ozod etadi;

- mamlakatimizda sog'lom raqobatni faollashtirishga yordam beradi va boshqalar.

Kichik biznesning yuqori samaradorligini e'tiborga olib, mamlakatimiz rahbariyati doimiy ravishda uni rivojlantirish va

samaradorligini oshirishga qaratilgan chora - tadbirlarni katta e'tibor bilan amalga oshirib kelmoqda.

Ma'lumki, kichik biznesning rivojlanishiga ko'plab omillar ta'sir qiladi va ularning ichida yetakchi o'rinni soliqa tortishni takomillashtirish jarayonlari egallaydi, chunki O'zbekiston iqtisodiyotining o'ziga xos xususiyati shundan iboratki, davlat byudjeti daromadlarini asosan soliq tushumlari beradi (1 - jadval).

1 - jadval

O'zbekiston davlat byudjeti daromadlarini shakllantirishning asosiy ko'rsatkichlari, (ja'miga nisbatan % da)¹

No	Ko'satkichlar	2018	2022
	Davlatning byudjetdan tashqari jamg'armalaridan tashqari	100,0	100,0
1	To'g'ri soliqlar	25,2	28,4
2	Egri soliqlar	54,3	45,8
3	Resurs to'lovlari va mol-mulk solig'i	13,8	16,6
4	Ustama foyda solig'i	1,5	-
5	Soliqsiz to'lovlar	5,2	9,2

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, pandemiya oldin byudjet daromadlarining 94,8 foizini soliq tushumlari berardi, pandemiya sharoitida ko'p korxonalar to'xtab qoldi, natijada ijtimoiy davlat bo'lgan O'zbekiston o'z xalqini moddiy qo'llash maqsadida byudjet daromadlarini yetarli darajada ushlab turish uchun soliqsiz to'lovlar hisobiga to'ldirib turish choralarini ko'rishga majbur bo'ldi (oltin sotish, chetdan qarz olish kabilar). Pandemiya keyin mamlakatimiz iqtisodiyotini tez sur'atlar bilan tiklash, uning tarkibini takomillashtirish hamda yuksaltirish maqsadida ularning moddiy asosi bo'lgan byudjet daromadlarini tez sur'atlar bilan ko'paytirishning asosiy omili soliq tushumlarini ko'paytirish maqsadida davlatimiz doimiy ravishda chora tadbirlarni amalga oshirib kelmoqda. Masalan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 29 iyunda qabul qilingan "O'zbekiston Respublikasi soliq siyosatini takomillashtirishning Konsepsiyasi to'g'risida"gi Farmoniga muvofiq yangi Soliq Konsepsiyasi ishlab chiqildi va uning asosida O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi yangi tahrirda ishlab chiqildi va 2019 yil 1 yanvardan boshlab kuchga kiritildi.

Mavzuning o'rganilganlik darajasi. Soliqa tortishni tubdan takomillashtirishni ko'zda tutuvchi O'zbekiston Respublikasining yangi Soliq Konsepsiyasi olimlar tomonidan o'rganilib, uni asosan yutuqli taraflari, ya'ni hozirgi kunda butun dunyoda katta samara berayotgan soliq

tizimini “qog'oz aylanmasi” dan to'liq ozod etish, hisobot shakllarini qisqartirish va soddalashtirish, soliq ma'murchiligi mexanizmlarini avtomatlashtirish imkonini beruvchi soliq tizimini raqamlashtirishni keng joriy qilish nihoyatda katta samara berishiga bag'ishlangan tadqiqotlar o'tkazdilar.

Shu bilan birga, O'zbekiston Respublikasining yangi Soliq Konsepsiyasini tanqidiy o'rganib, uning ayrim jihatlarini takomillashtirishga qaratilgan qiziqarli ilmiy asoslangan kiritdilar. Jumladan, iqtisod fanlari nomzodi Farxod Qurbonboyev jismoniy shaxslarni daromad solig'iga tortishda kuchli ijtimoiy siyosatga amal qiluvchi O'zbekiston Respublikasida “Jismoniy shaxslar daromad solig'i” bo'yicha “solliqqa tortishning odillik” tamoyili talabi hisobga olinmasdan ishlab chiqilganini tandid qilgan. Hozirgi paytda O'zbekiston Respublikasida barcha uchun barobar 12 foizli stavka qilingan va bu “odillilik” hamda “kuchli ijtimoiy siyosat” tamoyillari talablariga zid ekanligini asoslab bergan.

O'z navbatida biz ham ilgari chop etgan maqolalarimizda Konsepsiyaning ayrim jihatlarini iqtisodiyotimizni rivojlantirishni rag'batlantirishga emas, balki unga to'siq bo'layotganini ilmiy asoslab bergan edik.

Tadqiqotni amalga oshirishda foydalanilgan usullar (Methods/Методы).

Ushbu maqolada tadqiqot qilishning guruhlash, solishtirish va umumlashtirish, statistik usullaridan foydalanilgan.

Olingan natijalar (Results/Результаты).

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti 2023 yil 22 avgustda tadbirkorlar bilan o'tkazgan uchrashuvida quyidagi fikrlarni bildirib o'tdi:

1. Mamlakatimizda xo'jalik yurituvchi subyektlarga mikrobiznes, kichik biznes va o'rta biznes maqomini beruvchi me'zon (ko'rsatkich) lar belgilab berildi.

2. Mamlakatda kichik va o'rta biznes subyektlari soni ko'paydi. Ammo son ko'payishi mahsulot ko'payishiga ta'sir qildimi yoki yo'qmi, ko'rsatilmadi.

3. Barcha mamlakatlardagidek bizda ham kichik va o'rta biznes subyektlari sonini ko'paytirish lozimligi ko'rsatib o'tildi. Ammo bu yerda shuni ta'kidlab o'tish lozimki, mahalliy investorlarning ko'pchiligining o'rta biznes subyektlarini ochishga mablag'lari yetmaydi va ular, agar davlat kichik biznesni solliqqa tortishning hozirgi paytdagi muammolarini ijobiy hal qilib bersa, ular soni tez kopa'yadi va ishlab turganlari o'z mahsulotlarini ishlab chiqarishni keskin oshirishga erishadilar. Bu muammolarni quyida ko'rsatib o'tamiz.

Tahlillar (Analysis/Анализ).

Fikrimizcha, hozir amalda bo'lgan yangi Soliq Konsepsiyasi va Soliq Kodeksining yangi matnida bir qator samarali yutuqlar bilan birga, hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lgan, zudlik bilan tuzatish lozim bo'lgan muhim prinsipial xatolar mavjud. Masalan, yuqoridagi ikkala hujjatda yirik va kichik biznes subyektlari soliq yukining miqdorini tenglashtirish talab etiladi. Natijada, hozirgi paytda O'zbekiston Respublikasida qollanilayotgan soliq turi biznes yuritishning maqomiga (yirik, o'rta yoki kichik) emas, balki sotilgan mahsulotning yillik aylanmasi miqdoriga bog'liq bo'lib qolmoqda (2-jadval).

2-jadval

Hozirgi paytda O'zbekiston Respublikasida yillik aylanma miqdoriga qarab qo'llanilgan soliq turlari²

№	Yillik aylanma miqdori	Soliq turlari
1	300 million so'mgacha	Qat'iy belgilangan soliq
2	300 million so'mdan 1 milliard so'mgacha	Aylanma (oborot) solig'i
3	1 milliard so'mdan ko'p	Umumbelgilangan barcha soliqlar

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, yillik aylanma (oborot) miqdori o'sgan sari qo'llaniladigan soliq turlari ham o'zgarib bormoqda, ya'ni qo'llaniladigan soliq turi subyekt maqomiga qarab emas, balki aylanma mablag' miqdoriga qarab o'zgarsmoqda, fikrimizcha, bu hol to'g'ri emas, chunki:

- hattoki 3-5 kishi ishlaydigan qimmatbaho xom-ashyo ishlatuvchi (zebu - ziynat buyumlari ishlab chiqaruvchi) xo'jalik yurituvchi subyekt 1 milliard so'mlik mahsulotni 1-10 kun ichida ishlab chiqarishi mumkin;

- doimiy davom etayotgan inflyatsiya natijasida 1 milliard so'mning zalvari (qiymati) ni to'g'ri aniqlab bo'lmaydi. Bundan tashqari, mahalliy investorlarning joylarda “o'z ish joylari” ni ochishga bo'lgan ishtiyoqini so'ndiradi, chunki yangi Soliq Konsepsiyasida solliqqa tortish sohasida kichik biznesga hech qanday imtiyoz berishni ko'zda tutilmagan;

Ma'lumki, har qanday mamlakat o'z iqtisodiyotini maksimal darajada rivojlantirishga harakat qiladi, ammo O'zbekiston Respublikasida soliq

turlarini qo'llashning hozirgi usuli ishlab chiqarishni tobora rivojlanib borishini rag'batlantirishga emas, balki “tormozlash” ga sabab bo'lmoqda. Natijada kichik biznes subyektlari o'z ishlab chiqarishlari hajmini ko'paytirib borishni xoxlamaydilar, chunki ishlab chiqarishning har qanday ko'payishi solliqqa tortishning bir tizimidan soliq yuki ko'proq bo'lgan va hisob-kitob ishlari murakkabroq bo'lgan tizimiga o'tishni ko'zda tutadi (2 jadvalga qarang). Bu yerda yana shuni ta'kidlab o'tish lozimki, yuqoridagi sharoitda faoliyat yurituvchi kichik biznes subyektlari aylanma (oborot) lari miqdori oshishi natijasida miqyosi (hajmi) va ishlovchilar soni oshmasa ham “kichik biznes subyekt” maqomini yo'qotadi.

Soliq yukini oshirmaslik maqsadida quyidagi qonunchilikda ko'zda tutilmagan faoliyat bilan shug'ullanishga, ya'ni o'z aylanma (oborot) larining haqiqiy miqdorini turli yo'llar bilan yashirishga majbur bo'lmoqdalar:

- aylanma (oborot) ning bir qismini keyingi hisob davriga ko'chirish;
- mahsulot sotishdan tushadigan aylanmaning kassa apparati yoki bank orqali rasmiylashtirmaslik (naqd pulga sotish);
- agar hozir qat'iy belgilangan soliq to'lab turgan kichik korxona quvvati 300 million so'mdan oshib ketsa, uni quvvati 300 million so'mdan kam bo'lgan birnecha korxonalarga parchalab tashlash yo'li bilan, yoki hozir aylanmadan soliq to'lovchi, quvvati 1 milliardgacha bo'lgan korxonaning quvvati 1 milliarddan oshib ketsa, bu korxona quvvatini 1 milliarddan kam bo'lgan birnecha korxonalarga parchalab tashlash yo'li bilan soliq yukini kamaytirishga erishmoqda.

Amalda shunday usul qo'llanilganligini misol orqali isbotlab berishimiz mumkin. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, yangi Soliq Konsepsiyasi kuchga kirgan 2019 yilda O'zbekiston Respublikasida 93 ming dona, ya'ni oldingi yilga nisbatan 2 baravar ko'p yangi kichik biznes subyektlari barpo etilgan. Ammo, yuqorida keltirilgan yangi korxonalarning bir qismi yangidan qurilgan bo'lmay, balki ishlab turgan korxonalarni parchalab tashlash natijasida paydo bo'lgan. Bu fikrni isbotlash uchun quyidagi raqamlarni keltirishimiz mumkin. Yangi Soliq Konsepsieasi kuchga kirmagan 2018 yilda kichik tadbirkorlikning O'zbekiston Respublikasi yalpi ichki mahsulotidagi ulushi 56,9 foizni tashkil etgan bo'lsa, 2019 yilda esa 54,2 foizni tashkil etgan, ya'ni yangi tashkil etilgan kichik biznes subyektlari sonining deyarli 2 baravar o'sishi, ularning yalpi ichki mahsulotdagi ulushini tegishli ravishda o'sishiga olib kelmadi, balki o'sish o'rni 2,7 foizga pasayishiga olib keldi. Undan tashqari, 2018 yilda kichik tadbirkorlik subyektlarida ishlovchilar, iqtisodiyotda barcha ishlovchilarning 77 foizini tashkil etar edi, ishlab chiqarilgan barcha sanoat mahsulotlarining uchdan bir qismi va qishloq xo'jalik mahsulotlarimimg 98 foizini ishlab chiqargan edilar. 2019 yilda sohada ishlovchilar soni 2018 yilga nisbatan deyarli o'zgaray, ya'ni kamaymagan bo'lsa ham, kichik tadbirkorlik subyektlarining yalpi ichki mahsulotidagi ulushi 2,7 foizga pasaygan. Bu ko'rsatkich yuqorida keltirilgan fikrimizning to'g'riligini isbotlab turibdi.

To'g'ri, mamlakatimiz rahbariyati kichik biznes subyektlarini har tomonlama qo'llash maqsadida turli imtiyozlar berish yo'li bilan katta yordam ko'rsatib kelmoqda, ammo bu choralar muammoni hal qiluvchi choralar bo'lmay, balki, birinchidan, vaqtinchalik bo'lib, ikkinchidan o'zi tobora taqchil bo'lib borayotgan davlat byudjeti ahvolini yanada og'irlashtirib bormoqda.

Masalan, 2023 yil 22 avgustda mamlakatimiz Prezidentining tadbirkorlar bilan bo'lgan ochiq uchrashuvida quyidagi vaqtinchalik choralar haqida e'lon qilingan edi:

- yillik aylanmasi (oboroti) miqdori 1 milliard so'mdan oshgandan so'ng solliqqa tortishning umumbelgilangan tartibiga o'tkazilgan korxonalar bir yil davomida foyda solig'ini 2 baravar kam to'laydilar;
 - kichik biznesdan o'rta biznesga o'tgan korxonalar 2023 yil 1 yanvardan boshlab 2 yil davomida foyda solig'ining yarmisini to'laydilar;
 - 2023 yil 1 iyuldan boshlab qurilishi o'z vaqtida tugallanmagan qurilish obyektlarining mol-mulk va foydalanilmayotgan yer uchastkalaridan olinadigan yer soliqlarining oshirilgan stavkalarini qo'llash bekor qilindi;
 - 19 ming tadbirkorlarning ilgari oshirilgan stavkalar bilan 2 trillion so'mlik ortiqcha hisoblab chiqilgan qozqlari to'liq kechib yuborildi.
- Bu yerda shuni aytish lozimki, yuqorida ko'rsatib o'tilgan vaqtinchalik yordam choralari hozir taqchilligi juda baland bo'lgan davlat byudjetiga qo'shimcha yuk bo'lib tushmoqda.

Shu bilan birga, soliqqa tortish muammolarini hal qilishga qaratilgan bir qator ijobiy chora-tadbirlar ham qabul qilinganini ko'rsatib o'tish lozim. Masalan:

- 2023 yil 1 yanvardan boshlab aylanma (oborot) solig'ining ilgari 4 dan 25 foizgacha bo'lgan stavkalar o'rniga yagona 4 foizlik stavka qo'llanishi ko'zda tutilgan;

- uzoq tumanlarda istiqomat qiluvchi va alohida kategoriyadagi tadbirkorlar uchun amaldagi 1 va 2 foizlik stavkalar saqlab qolindi.

Fikrimizcha, iqtisodiyotimizning yetakchi sohasi bo'lgan - kichik biznesni soliqqa tortishdagi muammolarni tubdan hal qilish uchun kichik biznesning o'ziga xos xususiyatlariga chuqur ahamiyat beradigan soliqqa tortish tartibini joriy qilish lozim.

Agar, tadbirkor deb maksimal foyda olish maqsadida qonunchilik tomonidan man qilinmagan biror - bir faoliyat olib boruvchi jismoniy yoki yuridik shaxs tushunilishiga e'tibor qilsak, har bir tadbirkorlik subyekti maksimal foyda olish maqsadida doimiy ravishda o'z ishlab chiqarishini rivojlantirishga harakat qiladi, ammo bunga hozir O'zbekiston Respublikasida amalda bo'lgan Soliq Kodeksi tomonidan kichik biznes aylanmasi bo'yicha qo'yilgan cheklavlar yo'l qo'ymaydi.

Shuning uchun, agar kichik biznesni va shu orqali mamlakatimiz iqtisodiyotini yuksaltirishni xoxlar ekanmiz, xo'jalik yurituvchi subyektlarga "kichik biznes subyekti" maqomini beruvchi kriteriy sifatida, faqat "ishlovchilar soni" ko'rsatkichining o'zini saqlab qolib, ikkinchi ko'rsatkichni, ya'ni ishlab chiqarilgan "aylanma miqdori" ko'rsatkichini olib tashlash lozimligini taklif etamiz. Shunda kichik biznes subyekti surunkali ravishda o'z ishlab chiqarishining miq'yosini tobora kengaytirib borishga, ya'ni, har qanday aylanmadan cheklavlarsiz rivojlanishga intiladi. Bu esa iqtisodiyotimiz yuksalishini tezlashtirishga va aholimiz farovonligini oshirishga muhim asos bo'ladi.

Bunday ishonch bilan aytishimizga ishonchli asos bor. Hozir amalda bo'lgan Soliq Konsepsiyasi qabul qilingunga qadar amalda bo'lgan Konsepsiyada faoliyat yurituvchi subyektlar 2 xil maqomga, ya'ni "biznes" va "kichik biznes" ga bo'linar edi. O'sha paytda kichik biznes subyektlari faqat bitta "yagona soliq to'lovi"ni to'lar edilar hamda uning soliqqa tortish bazasi bo'lib, hozirgidek "aylama, ya'ni oborot miqdori" hisoblanar edi va bu miqdor har qancha oshsa ham soliq turi o'zgarmas edi.

Oldingi Soliq Konsepsiyaga muvofiq "Yagona soliq to'lovi" umumbelgilangan tartibdagi quyidagi soliqlar va majburiy to'lovlar o'rniga to'lanar edi:

- yuridik shaxslar foyda solig'i;
- qo'shilgan qiymat solig'i;
- suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq;
- mol-mulk solig'i;
- yer solig'i;
- davlatning maqsadli jamg'armalariga to'lovlar.

Undan tashqari, soliq hisobotini topshirish muddati uzaytirilgan edi va eng muhimi – mahsulot miqdori har qancha oshsa ham boshqa soliq tizimiga o'tmas edilar, ya'ni bu ishlab chiqarishni cheklamas, balki ishlab chiqarilayotgan mahsulot miqdorini surunkali ko'paytirib borishni rag'batlantirar edi.

Shunday qilib, aytish mumkinki, yuqoridagi kichik biznes subyekti o'ziga xos xususiyatlarini e'tiborga oluvchi yagona soliq to'lovini qo'llash natijasida, kichik biznes subyektlarining soni jadal sur'atlar bilan o'sdi va ularning byudjet daromadlaridagi ulushi "O" foizdan 2018 yilda 56,2 foizgacha ko'tarildi (hozir 52,6 foizgacha pasaygan).

Hozirgi sharoitda kichik biznes subyektlari aylanma miqdori 1 milliardgacha bo'lgan holda aylama solig'i to'laydilar. O'z navbatida aytish lozimki, yagona soliq to'lovchi ham aylanma (oborot) dan soliq to'lar edilar.

Xulosa (Conclusions/Заключения).

Yuqorida keltirilgan fikrlardan kelib chiqib aytish mumkinki, hozirgi sharoitda kichik biznes subyektlari uchun qo'llaniladigan soliq turi aylanma miqdoriga qarab o'zgarasligi lozim. Shunda biznes maqomlari soni 3 tadan 2 taga, ya'ni "biznes" va "kichik biznes" maqomlariga bo'linadi va "o'rta biznes" maqomiga hojat qolmaydi.

Shunday qilib, qo'llaniladigan soliq turlarini tanlash aylanma miqdoriga qarab emas, balki biznes maqomiga qarab tanlanishi lozim, ya'ni kichik biznes subyektlari uchun aylanma miqdoridan qat'iy nazar faqat aylanma solig'i to'lashlari lozim. Shunday bo'lganda qo'llanilgan soliq turi iqtisodiyotimiz rivojlanishiga to'sqinlikdan rag'batlantiruvchi omilga aylanadi va iqtisodiyotimizning yuksalishiga hamda xalqimiz farovonligining oshishiga olib keladi.

References:

1. B.A.Raxmatullayev. Soliqqa tortish tamoyillari. -T.: Innovatsion rivojlanish nashriyo-matbaa uyi. -228 b. 2021 y.
2. Vahobov.A.V, Jo'rayev.A.S. Soliq va soliqqa tortish. Darslik. T.: Iqtisodiyot - Moliya. 2019.
3. Xudoyqulov S. Soliq nazariyasi. Darslik. T: Iqtisodiyot. 2019.-320 b.
4. Niyazmetov I.M. Soliq tizimi. T: Akademiya. 2018.-162 b.
5. A. Mutalov, D. Mytalova. Kichik biznes va tadbirkorlikni soliqqa tortish. T.: Iqtisodiyot, 2013
6. D. M.Mutalova, B.K.Tuxliyev. «Налогообложение бизнеса» T.: Iqtisodiyot, 2022, - 42 b
7. D. M.Mutalova Taxation of small business and entrepreneurship T.: Iqtisodiyot, 2018,
8. www.gov.uz – O'zbekiston Respublikasi hukumat portali.
9. www.mf.uz – O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi rasmiy sayti.
10. www.soliq.uz– O'zbekiston Respublikasi Davlat Soliq qo'mitasi rasmiy sayti
11. www.stat.uz – O'zbekiston Respublikasi Davlat Statistika qo'mitasining rasmiy sayti...